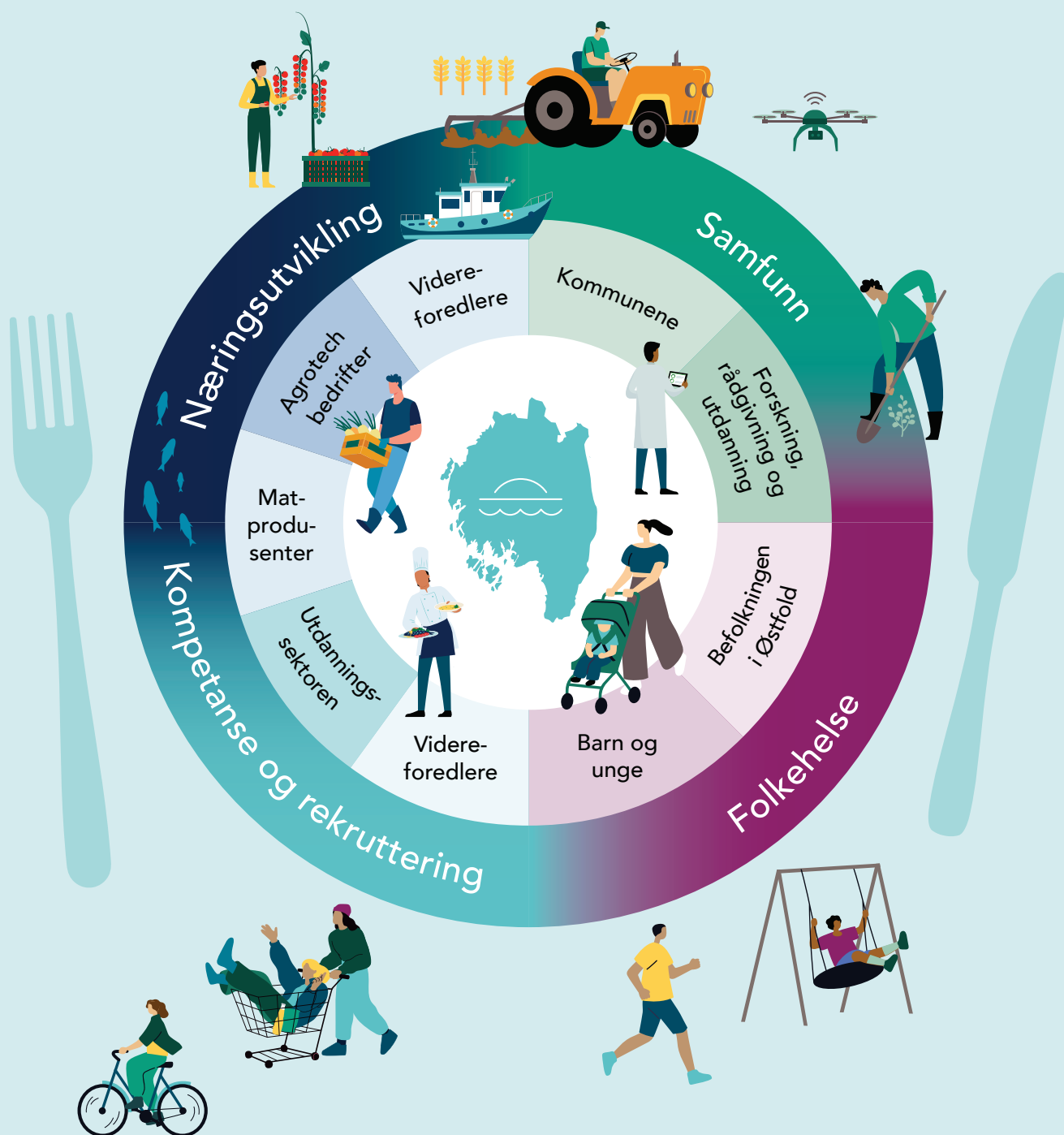

Matfatet Østfold

2026-2040

Innhold

Forord	3
Østfold – viktig for Norges matfat!	4 - 5
Mål og strategier	6 - 7
Mat og samfunn	8 - 9
Mat og folkehelse	10 - 11
Mat, kompetanse og rekruttering	12 - 13
Mat og næringsutvikling	14 - 15
Forankring	16 - 17

Velkommen til bords

Vi har noen av Norges beste råvarer. Fersk sjømat, tang og tare fra vår vakre kyst. Vilt, sopp og nyttevekster fra våre dype skoger. Samt korn, grønnsaker, frukt og bær fra vår næringsrike matjord. Dette er vårt utgangspunkt. Vi sitter midt i matfatet, og det gir oss en unik mulighet å synliggjøre, utvikle og løfte nettopp det gjennom en felles matstrategi.

Strategien er et resultat av en bred medvirkningsprosess over tid, der aktører fra hele verdikjeden har bidratt med kunnskap, erfaringer og perspektiv. Den spenner fra produksjon til forbruk, og følges opp av et handlingsprogram som konkretiserer hva vi ønsker å gjøre, og hvem som må samarbeide for å lykkes.

Matstrategien er som en meny som belyser fire satsningsområder, med definerte mål og tiltak:

- **Mat og samfunn**
- **Mat og folkehelse**
- **Mat, kompetanse og rekruttering**
- **Mat og næringsutvikling**

Sammen med våre samarbeidspartnere skal vi sikre god, trygg og sunn Østfoldmat. Vi vil styrke kompetanse og rekruttering til matfagene, og ikke minst legge til rette for verdiskaping i hele fylket. Dette handler om mer enn mat som produkt. Det handler om beredskap, verdiskaping, folkehelse, identitet og stolthet.

Stolthet for Østfold, og alt vi kan få til sammen.
Strategien er servert.

Vel bekomme!

Østfold – viktig for Norges matfat!

Østfold er blant de viktigste fylkene i Norge når det gjelder matproduksjon og næringsmiddelindustri. Gode solforhold, lang vekstsesong og næringsrikt jordsmonn gir grunnlag for variert matproduksjon med høy kvalitet.

I Østfold kan vi produsere alt som kan dyrkes i Norge. Kystlinjen, sjøer og elver byr på muligheter for mat fra hav og sjø. Vi har dyktige bønder og mange solide foredlingsbedrifter. Dette gode utgangspunktet gjør at vi kan øke produksjonen av klimavennlig mat som korn, belgvekster og grønnsaker; nye arter og produkter fra land og hav som gir økt verdiskaping.

Østfold vil bidra til å nå viktige nasjonale mål:

- ✓ 50 % selvforsyning
- ✓ 10 % økologisk areal innen 2032
- ✓ 50 % reduksjon i matsvinn innen 2030
- ✓ 20 % økning i forbruk av grønnsaker, frukt og bær, fisk og grove kornsorter
- ✓ 15 % økologisk mat- og drikkeinnkjøp i de offentlige kantine, anbefalt av Miljøfyrtårnstiftelsen

Utvalgte fakta om Østfolds matproduksjon:

80%

av Østfolds jordbruksarealer er korn, og vi har 20 % av Norges kornarealer

Det produseres

15-20

millioner liter melk i Østfold hvert år

15% av Norges kyllingproduksjon og

40% av kalkunproduksjonen er i Østfold

2300

sysselsatte i landbruk, skogbruk og fiske

7%

av Norges dyrkede areal er i Østfold

3000

sysselsatte i næringsmiddelindustrien i Østfold.

200 000 østers og

606 tonn

reker blir levert fra Hvaler i Østfold årlig

7% av

Norges slaktegriser er i Østfold

Østfold produserer 6,5% av Norges konvensjonelle egg og

46% av Norges økologiske egg

Østfold har

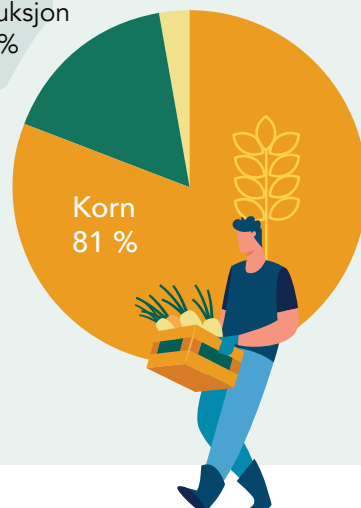
8 %

økologisk dyrkede arealer

På 20 % av arealet i Østfold produseres mat, mot kun 3% i Norge totalt

Potet, grønnsaker, frukt og bær 2,6 %
Grovfôrproduksjon 16,4 %

Mål og strategier

Mål for innsatsområdene

Strategien løfter derfor frem fire prioriterte innsatsområder med tilhørende mål.

Mat og samfunn

Østfold har en bærekraftig matproduksjon som sikrer selvforsyning og tar hensyn til jordhelse, klima og miljø

Mat og folkehelse

Befolkningen i Østfold har tilgang til trygg, sunn og bærekraftig mat

Mat, kompetanse og rekruttering

De som produserer, foredler, formidler og serverer mat og drikke i Østfold har fremtidsrettet kompetanse, og det er god rekruttering til yrkene

Mat og næringsutvikling

Østfold har en fremtidsrettet matproduksjon som gir bærekraftig verdiskaping

Bærekraft forstås som en helhetlig balanse mellom hensynet til økonomi, helse, miljø og sosial rettferdighet. Et bærekraftig matsystem skal fremme god folkehelse, redusere miljøbelastningen fra matproduksjon og sikre at sunn mat er tilgjengelig og økonomisk overkommelig for alle. Disse hensynene må ses i sammenheng og noen ganger avveies mot hverandre, men samlet skal de bidra til et robust, rettferdig og fremtidsrettet matsystem.

Matstrategien skal bidra til et matsystem som fungerer også ved forsyningssvikt. God samhandling mellom aktører gjør Østfold-samfunnet bedre rustet ved avbrudd eller forstyrrelser i matforsyningen. En viktig del av dette er å styrke innsatsen for å ta vare på mer av maten som produseres og å hindre matkasting og annet tap av mat. Dette er både et beredskapstiltak og et viktig bidrag til et mer bærekraftig matsystem.

Mat og samfunn

☉ Mål:

Østfold har en bærekraftig matproduksjon som sikrer selvforsyning og tar hensyn til jordhelse, klima og miljø

Øke matberedskap, selvforsyning og redusere matsvinn

Hvorfor gjør vi dette:

Trygg tilgang på mat er grunnleggende for samfunnet. Økt planteproduksjon er helt avgjørende for økt matberedskap. Dette gjelder både matkorn (hvete, bygg, havre og rug), belgvekster, grønnsaker, poteter, frukt og bær til befolkningen. Samtidig gir økt produksjon av norsk fôr mulighet til å redusere avhengigheten av importert kraftfôr.

Totalberedskapskommisjonen har anbefalt at det umiddelbart legges planer for økt selvforsyningsgrad basert på norske råvarer. Østfold har gode forutsetninger for å spille en aktiv rolle i dette arbeidet.

Østfold har også betydelige uutnyttede muligheter innen marine næringer. Bærekraftig produksjon, høsting og foredling av ressurser som blåskjell, tunikater, tang og tare kan brukes både til mat og fôr, og bli en viktig del av fremtidens matsystem. Sammen med redusert matsvinn vil dette styrke selvforsyningen, gi ny verdiskaping og bidra til økt stolthet og beredskap i Østfold.

Styrke arbeidet med utvikling av god jordhelse, frøberedskap og ha et tydelig jordvern

Hvorfor gjør vi dette:

All dyrka og dyrkbar mark må brukes for å styrke selvforsyning og matberedskap. Østfold har en nullvisjon for nedbygging av matjord og et stort potensial for bedre utnyttelse av jord- og beiteressursene.

Økt planteproduksjon er avgjørende for langsiktig matsikkerhet. Dette krever større mangfold, frø tilpasset et endret klima og en robust, regional frøberedskap som sikrer en regionalt forankret produksjon og tilgang på såvare i både krise og normalår.

Å styrke arbeidet med god jordhelse i landbruket vil kunne øke karbonbindingen i jorda, redusere klimagassutslipp og hindre erosjon av matjord og næringsavrenning til Oslofjorden. Østfold fylkeskommune har signert det europeiske Soil Manifesto og det internasjonale 4-promise-vedtaket, som del av jordhelsesatsingen.

Gi befolkningen kunnskap om bærekraftig matproduksjon og god dyrkingskompetanse

Hvorfor gjør vi dette:

Ved å bygge kompetanse i hele befolkningen kan vi legge grunnlaget for mer bevisste valg, og økt lokal matproduksjon. En styrking av det urbane landbruket kan bidra til å utvikle fremtidens byer og tettsteder i en sirkulær og bærekraftig retning. Urbant landbruk omfatter både profesjonell produksjon og dyrkingsaktiviteter tett på der folk bor – som skolehager, parselhager, felleshager og dyrking i private hager. Slike aktiviteter bidrar til å styrke koblingen mellom folk og mat, og gir praktisk erfaring med bærekraftig matproduksjon.

I Norge kastes det årlig over 70 kilo mat per person. Reduksjon av matsvinn er derfor et sentralt tiltak for å redusere klimagassutslipp og sikre bedre ressursutnyttelse. Økt kunnskap om mat, lagring, bruk av råvarer og restemat er avgjørende for å nå målet om å halvere matsvinnet innen 2030.

« Totalberedskapskommisjonen har anbefalt at det umiddelbart legges planer for økt selvforsyningsgrad basert på norske råvarer. Østfold har gode forutsetninger for å spille en aktiv rolle i dette arbeidet. »

Mat og folkehelse

◎ Mål:

Befolkningen i Østfold har tilgang til trygg, sunn og bærekraftig mat

Mobilisere og samordne aktører på tvers av samfunnssektorer for å utvikle omgivelser som fremmer sunne, tilgjengelige, attraktive og enkle matvalg for hele befolkningen

Hvorfor gjør vi dette:

Tilgang til trygg og sunn mat er en forutsetning for god helse i befolkning og for bærekraftig samfunnsutvikling. Omgivelsene påvirker matvalgene våre, og offentlige virksomheter har stor påvirkningskraft gjennom sine innkjøp og sitt mat- og drikketilbud.

Når flere sektorer samhandler om å utvikle omgivelser som legger til rette for gode valg – i barnehager, skoler, arbeidsplasser, institusjoner og offentlige rom – styrkes befolkningens muligheter til å ta gode valg i hverdagen.

Fremme sunne og bærekraftige matvaner hos barn og unge, gjennom samhandling mellom hjem, barnehage og skole

Hvorfor gjør vi dette:

Gode matvaner i barndommen legger et viktig grunnlag for god helse gjennom hele livet. Hjemmet, barnehager og skoler er sentrale arenaer for å utvikle gode matvaner, kunnskap og praktiske ferdigheter som gjør barn og unge i stand til å ta gode valg. Måltidet har også en viktig sosial funksjon som bidrar til trivsel, fellesskap og gode læringsmiljøer.

Økt forståelse for matens opprinnelse styrker bevisstheten om matsystemet, bidrar til respekt for matproduksjon og kan redusere matsvinn.

Fremme etterlevelse av nasjonale kostråd gjennom økt tilgjengelighet og attraktivitet av sunne alternativer i befolkningen

Hvorfor gjør vi dette:

Det er et betydelig gap mellom befolkningens matvaner og nasjonale kostråd. Mange spiser for lite grønnsaker, frukt, bær og fisk, og for mye mettet fett, sukker og salt. Bedre etterlevelse gir betydelige helsegevinster for den enkelte og for samfunnet som helhet, og er et tydelig nasjonalt mål. Pris og tilgjengelighet påvirker i stor grad hvilke valg folk tar. Når sunne alternativer er lett tilgjengelige og økonomisk overkommelige for alle, styrkes etterlevelsen av kostrådene – samtidig som individets valgfrihet ivaretas.

Redusere sosiale forskjeller i kosthold gjennom målrettede tiltak og universelle strategier.

Hvorfor gjør vi dette:

Det er vedvarende sosiale forskjeller i matvaner, og disse forskjellene påvirker både helse og livskvalitet. Innsats som kombinerer universelle tiltak med målrettede grep mot grupper med størst behov, er avgjørende for å utjevne forskjeller og bidra til mer likeverdige forutsetninger i befolkningen. Å redusere disse ulikhetene er et uttalt nasjonalt mål og en viktig del av folkehelsearbeidet.

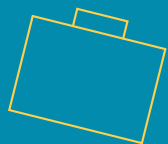
Integrere kosthold som en del av det samlede bærekraftsarbeidet på tvers av samfunnssektorer

Hvorfor gjør vi dette:

Et sunt kosthold er en nøkkelfaktor for god folkehelse, men også en sentral driver for å nå sentrale klima- og miljømål. De norske kostrådene understøtter et mer bærekraftig matsystem, blant annet gjennom økt vektlegging av plantebasert mat. Når kosthold integreres i det helhetlige bærekraftsarbeidet, styrkes muligheten for løsninger som ivaretar både helse, klima og miljø.

« Et sunt kosthold er en nøkkelfaktor for god folkehelse, men også en sentral driver for å nå sentrale klima- og miljømål. »

Mat, kompetanse og rekruttering

☉ Mål:

De som produserer, foredler, formidler og serverer mat og drikke i Østfold har fremtidsrettet kompetanse, og det er god rekruttering til yrkene

Bidra til kompetanse i alle ledd fra produksjon til forbruker.

Hvorfor gjør vi dette

Et fremtidsrettet matsystem krever riktig kompetanse i alle ledd – fra skole til arbeidsliv og helt ut til forbrukeren. Tidlig innsikt i mat og helse gir grunnlag for rekruttering og bevisste valg senere i livet. For å sikre rekruttering til yrkene er det viktig at grunnskolen tidlig prioriterer og gir alle elever bred kunnskap om mat og helse. I videregående skole er det viktig å styrke rekruttering og kompetanse innen utdanningsprogrammene Naturbruk, inkludert Fiske og fangst, samt Restaurant- og matfag.

Samtidig er fagskole, høyere utdanning og forskning avgjørende for innovasjon, verdiskaping og konkurransekraft i næringen. Sentrale fagområder er ernæring, matvitenskap, landbruk, miljø og helse.

Styrke rekruttering til matproduksjon i Østfold ved å øke yrkenes attraktivitet gjennom bedre lønnsomhet og anseelse.

Hvorfor gjør vi dette

For å styrke framtidig matproduksjon i Østfold må flere velge yrker i næringen. Det forutsetter at arbeid i landbruk og matindustri oppleves som attraktivt, lønnsomt og meningsfullt.

Forutsigbar økonomi og bedre lønnsomhet gir grunnlag for utvikling, investeringer og stabile arbeidsplasser. Samtidig er anseelse avgjørende – matprodusenter må oppleves som viktige for verdiskaping, bærekraft og beredskap. Når både lønnsomhet og omdømme styrkes, øker rekrutteringen og kompetansen i hele matkjeden. Dette er avgjørende for å sikre framtidig produksjon, verdiskaping og arbeidsplasser i Østfold.

Støtte bransjenes egne kompetansehevingstiltak

Hvorfor gjør vi dette

Ny teknologi og nye produksjonsmetoder stiller stadig høyere krav til kompetanse. Bransjene selv står allerede for viktige tiltak som gir oppdatert kunnskap, erfaringsdeling og økt faglig kvalitet.

Utvikling av en arena for matkultur i Østfold kan bidra til næringsutvikling og et attraktivt reiseliv.

Tverrfaglig samarbeid mellom landbruket, næringsmiddelindustri, skoleverket og andre aktører.

Hvorfor gjør vi dette?

Det er behov for flere læreplasser for å øke antall faglærte fagarbeidere i matindustrien. Et større antall faglærte styrker bedriftens kompetansenivå og bedrer fagmiljøene som igjen tiltrekker seg kvalifisert arbeidskraft. Det sees nå på muligheten for fagbrev innen Industriell matproduksjon på to videregående skoler i Østfold.

Et tettere samarbeid mellom skole og bedrift vil føre til mer relevant praksis og større medvirkning. Et fast samarbeid mellom Partnerskapet i Landbruket, næringsmiddelindustrien og andre aktuelle aktører for utvikling av næring og tverrfaglig kompetanse er en vei å gå.

Etablere kompetansetilbud innen fagområdene selvforsyning og beredskap

Hvorfor gjør vi dette?

Dagens situasjon har gitt selvforsyning og beredskap ny aktualitet. For å kunne arbeide med forebyggende tiltak er det nødvendig å ha opparbeidet kompetanse rundt dette feltet. Begrepsforståelse og faglig innhold bør tilpasses fra grunnskole nivå og oppover.

Det er viktig å nå ut til befolkningen slik at alle har grunnleggende dyrkingskompetanse og er realitetsorientert.

« Bred rekruttering, sammen med styrket lønnsomhet og bedre omdømme, kan føre til økt kompetanse i hele matkjeden. »

Mat og næringsutvikling

☉ Mål:

Østfold har en fremtidsrettet matproduksjon som gir bærekraftig verdiskaping

Stimulere til verdiskaping i matproduksjonen og utvikling av jordbruk og næringsmiddelindustri

Hvorfor gjør vi dette?

Matproduksjon i Østfold gir mer enn mat – den gir arbeidsplasser, verdiskaping, bosetting, beredskap og et levende kulturlandskap.

Norge har lav selvforsyningsgrad, samtidig som befolkningen øker. Østfold har langt høyere selvforsyningsgrad enn Norge totalt. Siden vi har mye produktiv jord, har vi også et ansvar for å produsere mat til hele landet. Vi har gode naturgitte forhold for mer produksjon av mat som kan konsumeres direkte, som matkorn, planteproteiner, grønnsaker, frukt og bær. Ved å utnytte alle ressursene på best mulig måte vil vi kunne øke vår selvforsyning og styrke både jordbruket og sjønæringen.

Verdiskapingen kan også økes gjennom mer foredling og ved å følge produktene lengre ut i verdikjeden. Nærhet til markedet gir gode muligheter for lokal foredling og direktesalg, og styrker Østfold som matregion.

Legge til rette for nyskaping og teknologiutvikling i matproduksjonen.

Hvorfor gjør vi dette?

Nyskaping og teknologi er avgjørende for å utvikle en mer bærekraftig og konkurranse-dyktig matproduksjon. Klimaendringer og nye forbrukerkrav, gjør det nødvendig å utvikle nye sorter, produkter og produksjonsmetoder.

Digitalisering og automatisering gir muligheter for økt effektivitet, bedre ressursutnyttelse og høyere selvforsyning – samtidig som det kan styrke dyrevelferd og bidra til utvikling av nye agritech-løsninger.

Østfold har gode forutsetninger for å ta en ledende rolle. Et sterkt teknologi- og fagmiljø kan legge grunnlaget for innovasjon, entreprenørskap og nye arbeidsplasser knyttet til matproduksjon.

Bidra til økt produksjon, utvikling og bruk av lokalmat og -drikke.

Hvorfor gjør vi dette?

Etterspørselen etter lokalmat og -drikke er økende, både blant innbyggere og besøkende. Lokal mat er blitt en viktig del av opplevelsesnæringen og bidrar til identitet, stolthet og verdiskaping. En sterk regional matkultur er en viktig del av Østfolds attraktivitet som reisemål, og gir grunnlag for videre utvikling i reiselivet.

Lokalt produsert og omsatt mat kan styrke selvforsyningen, gi bedre ressursutnyttelse og skape nye inntektsmuligheter i landbruket og i marine næringer. Samtidig gir kortere verdikjeder mulighet for høyere verdiskaping lokalt.

For å realisere potensialet må det legges til rette for flere og mer fleksible salgs- og distribusjonskanaler, slik at produsentene kan nå markedet direkte.

« Østfold har en langt høyere selvforsyningsgrad enn Norge totalt. Siden vi har mye produktiv jord, har vi også et ansvar for å produsere mat til hele landet. »

Forankring

Strategien er forankret i gjeldende nasjonale føringer og lovverk og tydeliggjør hvordan Østfold fylkeskommune utvikler og forvalter sitt regionale utviklingsansvar.

Fylkestinget i Østfold vedtok i juni 2024 fem langsiktige utviklingsmål som beskriver et fremtidsbilde for hvordan det skal være å bo, leve og virke i Østfold fylke i 2040:

1. Natur, klima og planetens tålegrenser
2. God livskvalitet og like muligheter
3. Grønn og rettferdig verdiskaping
4. Omstilling og tillit
5. Sammen skaper vi Østfold

De langsiktige utviklingsmålene følges opp gjennom regional plan, som består av tre deler med tilhørende handlingsprogram. Sammen med temastrategier utgjør dette sentrale styringsverktøy for utviklingen av Østfoldsamfunnet.

Omfang og prosess

Matstrategien er en temastrategi som omfatter fylkeskommunens egen virksomhet, i samarbeid med andre offentlige og private aktører. En rekke representanter fra ulike områder og organisasjoner har bidratt med innspill på de fire innsatsområdene. Det regionale partnerskapet for landbruket i Østfold vil bidra i oppfølgingen av matstrategien.

Matstrategien er delt inn i fire innsatsområder, med tilhørende strategier. Hver strategi har ett eller flere tiltak i tilhørende handlingsplan. Matstrategiens handlingsplan skal ha en varighet på fire år, dette sikrer relevans i arbeidet samtidig som det åpner for tilpasning og fleksibilitet. Handlingsplanen viser hvordan Matstrategien skal gjennomføres og hvem som har ansvar for de ulike aktivitetene. Tiltakene i handlingsplanen kan bidra til å nå ett mål eller flere mål, både innenfor et innsatsområde og på tvers av innsatsområder. Flere av tiltakene har viktige og relevante samarbeidspartnere utenfor fylkeskommunen.

Matstrategien må ses i sammenheng med andre pågående og vedtatte strategier og planer på regionalt og nasjonalt nivå.

Det regionale partnerskapet for landbruket i Østfold er forskriftsfestet og har til hensikt å legge til rette for regional næringsutvikling, rekruttering og kompetanseheving for å styrke verdiskaping i landbruket.

Deltakere i partnerskapet er Østfold bondelag, Østfold bonde- og småbrukarlag, skogeierlagene, Statsforvalteren, Innovasjon Norge samt Østfold fylkeskommune.

Partnerskapet bidrar til retning og tyngde i utvikling av landbruksnæringen i Østfold. Fylkeskommunen er tillagt ansvaret for administrasjon av partnerskapet.

Regionale og nasjonale føringer

Følgende regionale planer, strategier og nasjonale føringer er særlig relevante for matstrategien og har vært lagt til grunn i arbeidet:

- Landbruksstrategi Viken 2021-2030
- Regional plan for klima og energi 2019-2030
- Fylkestingets årlige innspill til jordbruksforhandlingene
- Statsforvalterens strategi for mat og skog
- Miljøfyrtårn

Nasjonale føringer:

- Meld. St. 11 (2023–2024) - Strategi for auka sjølvforsyning av jordbruksvarer og plan for opptrapping av inntektsmulighetene i jordbruket
- Totalberedskapskommisjonen 2023
- Matnasjonen Norge
- Helsedirektoratet 2023. Kostråd for god helse og gode liv
- Veikart for landbruksbasert næringsmiddelindustri (Landbruks- og matdepartementet)
- Klimamelding 2035 – på vei mot lavutslippssamfunnet
- Nasjonal strategi for urbant landbruk
- Nasjonal strategi for økologisk jordbruk 2025-2032
- Handlingsplan for økt økologisk produksjon, omsetning og forbruk Oslo og Viken 2022-2026
- Bransjeavtale om reduksjon av matsvinn (2017)

ofk.no

Foto s. 3: Rakel Berg / Guldkorn

Foto s. 9: Bjørn Frostad / Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus

Foto s. 11: Østfold fylkeskommune

Foto s. 13: Matvalget

Foto s. 15: Rakel Berg / Guldkorn

Resterende foto: Adobestock.com, lstock.com